

Силабус курсу:

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-
СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

**СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

<i>Ступінь вищої освіти:</i>	бакалавр
<i>Спеціальність:</i>	052 «Політологія»
<i>Рік підготовки:</i>	2
<i>Семестр викладання:</i>	весняний
<i>Кількість кредитів ЄКТС:</i>	5
<i>Мова викладання:</i>	українська
<i>Вид семестрового контролю</i>	залік

Автор курсу та лектор:

к.і.н. Михайлюк Олена Ігорівна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

доцент кафедри політологічних та культурологічних студій

посада

mihajliuk_3@snu.e

du.ua

електронна адреса

телефон

месенджер

за розкладом

консультації

Викладач лабораторних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

* – 1) дані підрозділи вносяться до силябусу в разі, якщо практичні та (або) лабораторні заняття проводить інший викладач, котрий не є автором курсу та лектором; 2) припустимо змінювати назву підрозділу на «Викладач лабораторних та практичних занять:», якщо лабораторні та практичні заняття проводить один викладач, котрий не є автором курсу та лектором.

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: Наведені в курсі матеріали спрямовані на поглиблення та систематизацію знань щодо специфіки реалізації зовнішньої політики країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у наданні цілісних уявлень про зовнішньополітичні орієнтири та пріоритети країн регіону, їхню участь у світовій політиці, характер взаємин з Україною; формуванні навичок застосування отриманих знань для обґрунтування практичних рішень, що стосуються сфери їхньої професійної компетенції.

Курс може бути корисним студентам гуманітарного спрямування для вивчення головних чинників і принципів зовнішньої політики країн регіону, змісту і характеру стосунків з найвпливовішими державами світу та сусідами, співпрацю з Україною.

Результати навчання:

Знати:

- основні стратегії формування зовнішньополітичного курсу держави;
- моделі регулювання державною політикою і техніки прийняття політичних рішень;
- історію та сучасні особливості зовнішньої політики європейських держав, дипломатичні прийоми досягнення цілей у міжнародних відносинах;
- основні форми та методи, теорії щодо пояснення принципів міжнародних відносин.

Уміти:

- аналізувати нестандартні політичні ситуації в державній політиці із пошуком оригінальних шляхів їх розв'язання;
- розрізняти та аналізувати міжнародні конфлікти різних рівнів та видів; прогнозувати розвиток пост конфліктної ситуації;
- організовувати зовнішньополітичну діяльність, міжнародну комунікацію, аналізувати та прогнозувати суб'єктно-об'єктні зв'язки світових та регіональних процесів.

Передумови до початку вивчення:

Основні: Основи галузевих знань; Загальна теорія політики.

Дотичні: Географія; Правознавство.

Мета курсу (набуті компетентності)

Унаслідок вивчення навчального курсу здобувач вищої освіти набуде наступних компетентностей:

1. Володіння методами моніторингу та ситуаційного аналізу в галузі світової політики та міжнародних відносин.
2. Здатність розробляти заходи щодо забезпечення прогнозованої зовнішньої політики на державному та міжнародному рівнях.
3. Здатність застосовувати знання і розуміння історично визначених, соціально і політично конкретизованих теоретичних поглядів на міжнародну політику, суспільство; вміння обґрунтувати конкретні теоретико-концептуальні погляди; визначати значення, оригінальність і соціальну цінність концептуальних поглядів для оптимізації та ефективності процесів міжнародної взаємодії.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Теоретичні засади курсу. Основні поняття та категорії	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Зовнішня політика: зміст, мета, завдання, цілі, функції зовнішньої політики. Засоби реалізації зовнішньої політики: політичні, економічні, ідеологічні. Механізми реалізації зовнішньої політики: офіційна та безпосередня діяльність. Напрямки зовнішньої політики, законодавча база зовнішньої політики. Категоріальний апарат: поняття «міжнародна політика», «світова політика», «міжнародні відносини», «дипломатія», «публічна дипломатія», «національна безпека», «політика нейтралітету», «регіональна політика».	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
2.	Загальна характеристика зовнішньої політики країн ЦСЄ	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Специфіка формування зовнішньої політики країн регіону: вплив історичних, геополітичних, культурних, ідеологічних чинників. Особливості формування ідеологічних засад зовнішньої політики країн ЦСЄ. Вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Цілі та завдання зовнішньої політики країн Вишеградської групи. Цілі та завдання зовнішньої політики Німеччини, Австрії, Швейцарії. Цілі та завдання зовнішньої політики балканських країн. Доктринальне забезпечення зовнішньої політики країн регіону. Поняття	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			«концепція», «стратегія», «національна стратегія зовнішньої політики».	
3.	Геополітичні зміни у Центрально-Східній та Південно-Східній Європі внаслідок Першої світової війни.	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Розпад імперій та створення нових держав. Поява на міжнародній арені країн Балтії, Чехословаччини, Угорщини, Польщі, Королівства сербів, хорватів та словенців. Питання узгодження кордонів у регіоні на Паризькій мирній конференції. Ставлення до української та білоруської державності. Мирні договори з Болгарією та Угорщиною. Польсько-українська та радянсько-польська війни. Протистояння Литви та Польщі з Віленського питання. Зовнішня політика Польщі у 1921-1939 рр. Зовнішня політика країн Балтії:	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
4-5	Двостороннє та багатостороннє співробітництво у регіоні ЦСЄ	Денна 4/0/2 Заочна 0,5/0/0,25	Специфіка регіональних відносин між Україною та країнами ЦСЄ. Відносини між країнами Центральної Європи. Відносини між країнами Східної Європи. Відносини між країнами Балканського регіону. Міждержавне співробітництво у регіоні ЦСЄ. Вишеградська група. Пакт Стабільності для Південно-Східної Європи. «Македонське питання» у зовнішній політиці балканських країн. Військово-політичні, етнічні та територіальні конфлікти. Проблеми національних меншин. Проблема Косова та Воєводини. Прикордонне співробітництво: форми, прояви, результати. Мусульманський чинник у двосторонніх відносинах. Російський та американський вектори у зовнішній політиці країн регіону. Відносини із країнами Західної Європи.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
6	Україна в системі зовнішньополітичної орієнтації країн регіону	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Нормативна база відносин України та країн ЦПСЄ. Співробітництво України та Вишеградської групи: політично-економічні та культурно-наукові аспекти. Україна і країни Балканського регіону. Україна у зовнішньополітичних концепціях Німеччини, Австрії, Швейцарії. Адаптація українських заробітчан у країнах ЦПСЄ: нормативно-правова база, проблеми та перспективи. Участь України у миротворчих місіях в регіоні Західних Балкан.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
7-8	Проблеми зовнішньополітичної діяльності країн ЦСЄ	Денна 4/0/2 Заочна 0,5/0/0,25	Проблема самовизначення націй та збереження територіальної цілісності держав і їх вплив на здійснення зовнішньополітичної діяльності країн регіону. Вирішення наслідків етнічних, політичних та територіальних конфліктів 1990-х – початку 2000-х рр. Залежність зовнішньої політики країн Центральної та Східної Європи від внутрішніх проблем та зовнішніх чинників впливу. Вплив «балканської кризи» 1990-х – 2000-х рр. на міждержавне співробітництво країн регіону та на відносини із іноземними державами. Невизначеність та нечіткість зовнішньополітичних пріоритетів.	Участь в обговоренні. Індивідуальні завдання.
9.	Формування незалежної зовнішньої політики країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи на сучасному етапі	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Нові концепції та сучасний стан зовнішньополітичної практики: внутрішні та зовнішні умови. Пріоритети зовнішньої політики країн регіону, їх загальна характеристика. Регіональні організації 90-х рр., причини їх неефективності. Еволюція відносин ЄС та НАТО з країнами регіону. Розпад Югославії: міжнародний аспект. «Східний» напрямок зовнішньої політики країн ЦСЄ та ПСЄ. Місце незалежної України в політиці країн східноєвропейського регіону: глобальний рівень та перспективи розвитку.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
10.	Участь у військово-політичних організаціях та союзах (1)	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Програма «Партнерство заради миру»: сутність, учасники, реалізація, наслідки. Стратегії та концепції НАТО щодо країн ЦСЄ. Відносини Центральноєвропейських країн та НАТО. Процеси атлантичної інтеграції у балканських країнах. Військова присутність НАТО регіоні: розміщення військових баз; військові кампанії НАТО. Суспільна думка у країнах ЦСЄ щодо вступу до НАТО та його діяльності у регіоні. Участь НАТО у забезпеченні регіональної безпеки у регіоні ЦСЄ.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
11.	Участь у військово-політичних організаціях та союзах (2)	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Діяльність Західноєвропейського Союзу у регіоні Центральної та Східної Європи. Участь країн регіону у ЗЄС. Операції ЗЄС під час «балканської кризи». Проблеми утворення регіональної військово-політичної організації. Проблеми міждержавної співпраці у межах НАТО і	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання. Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			ЗЄС. Спроби утворення різноманітних військових мобільних груп. Рух Неприєднання на сучасному етапі та його прояви у регіону ЦПСЄ.	
12.	Політика нейтралітету в регіоні	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Поняття «нейтралітет», його види та прояви у регіоні. Специфіка швейцарського нейтралітету. Особливості нейтралітету Австрії. Трансформація поняття «нейтралітет» під впливом сучасної системи міжнародних відносин. Поняття «регіональний нейтралітет»: особливості та моделі впровадження. Проблеми реалізації політики нейтралітету у регіоні ЦПСЄ. Проблема Косова та політика нейтралітету у регіоні ЦПСЄ.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
13.	Співробітництво у науково-освітній та культурній сферах	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Співробітництво у науково-культурній сфері між країнами Вишеградської групи. Болонський процес у країнах ЦЄ та його вплив на зовнішню політику країн регіону. Співробітництво у науковій, культурній сферах та сфері освіти між країнами балканського регіону. Співробітництво у науково-культурній сфері між Австрією, Німеччиною та Швейцарією. Програми академічних обмінів у регіоні та процеси мобільності.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання.
14.	Євроінтеграція країн регіону	Денна 2/0/1 Заочна 0,5/0/0,15	Трансформаційні процеси в країнах регіону, фінансова лібералізація, приватизація, політика імпортозаміщення. Структурні перетворення на шляху євроінтеграції країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Механізми інтеграції держав регіону. Вплив процесу євроінтеграції на відносини країн регіону та України.	Участь в обговоренні. Індивідуальні практичні завдання. Тести

Рекомендована література

Базова

1. Брусиловська О. *Зовнішня політика країн Східної Європи після Другої світової війни: Методичний посібник з курсу*. Одеса: ОНУ. 2010. URL: http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/metod/isn/zovn_pol.pdf
2. Лісовський П., Лісовська Ю. *Країнознавство: навч. посіб.* К.: Видавничий дім «Кондор». 2018. 264 с.

3. Мальська М. *Основи європейської інтеграції підручник*. К.: «Центр учбової літератури». 2015. 320 с.
4. Мальська М., Антонюк Н., Занько Ю., Ганич Н. *Країнознавство: теорія та практика: підручник*. К.: Центр учбової літератури. 2012. 528 с.
5. Манжола В. *Міжнародні відносини та світова політика: підручник*. К., 2014. 662 с.
6. Маслов Ю. *Центральна та Східна Європа в пошуках сучасної системи влади: монографія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2015. 387 с.
7. Пунда В., Козинець І., Клименко В. *Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник*. К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського. 2020. 328 с.

Допоміжна

1. Брусиловська О. *Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри. Prospects of development in EU politics: global and regional dimensions: колект. Монографія*. Одеса: ОНУ. 2019. 187 с.
2. Дубович І. *Країнознавчий словник-довідник*. К: Знання. 2008. 839 с.
3. Європейський Союз: ключові змінні, тренди та сценарії міжнародної політики 2021 р. Рада зовнішньої політики «Українська призма»: мережевий аналітичний центр. URL: http://prismua.org/trends2021_eu/
4. Корсунський С., Габер Є., Веселовський А., Шелест Г. (за ред.). *Концепція зовнішньої політики України: робочі матеріали за підсумками 2019 року*. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/15890.pdf>
5. *Країни Центрально-Східної Європи в умовах постсоціалістичної демократичної трансформації*. Збірник матеріалів науково-теоретичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2012. 40 с.
6. Масляк П. *Країнознавство: Підручник*. 2-ге вид., випр. К.: Знання. 2008. 292 с.
7. Шамбровський Г. Структурні перетворення на шляху євроінтеграції країн Центрально-Східної Європи. *Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»*. 2018. № 44. С. 342–351.

Інформаційні ресурси

1. Альманах «Грані». Офіційний сайт. URL: <http://www.grani.org.ua/>
2. Верховна Рада України. Офіційний сайт. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
3. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
4. Міністерство закордонних справ України. Офіційний сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/>
5. Науковий вісник «Гілея». Офіційний сайт. URL: <http://www.gileya.org.ua/>
6. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

7. Національна Парламентська бібліотека України. Офіційний сайт. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>

8. Представництво Європейського Союзу в Україні. Офіційний сайт. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine_uk

9. Український незалежний центр політичних досліджень. Офіційний сайт. URL: <http://www.ucipr.kiev.ua/>

Методичне забезпечення

1. Карчевська О. (укл.). Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика України та країн Центральної та Східної Європи» (для студентів денної форми навчання за напрямом підготовки «Політологія». Северодонецьк: СНУ ім. В. Даля. 2017. 65 с.

2. Карчевська О. (укл.). Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни «Зовнішня політика України та країн Центральної та Східної Європи». Северодонецьк: СНУ ім. В. Даля. 2017. 35 с.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	20
Тести	25
Індивідуальні завдання	25
Заліковий тест	30
Разом	100

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS
90-100	A
82-89	B
74-81	C
64-73	D
60-63	E
35-59	FX
0-34	F

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Студент може пройти певні онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перераховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання.

Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування та без аналітична компіляція є забороненими.

Завдання і заняття:

Всі завдання, передбачені програмою курсу мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.

Поведінка в аудиторії:

На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.

Під час занять студенти:

- не вживають їжу та жувальну гумку;
- не залишають аудиторію без дозволу викладача;
- не заважають викладачу проводити заняття.

Під час контролю знань студенти:

- є підготовленими відповідно до вимог даного курсу;
- розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб);
- не заважають іншим;
- виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.